

MARIA LÄHTEENMÄKI

PUNAPAKOLAISET

*Suomalaisnaisten elämä ja kohtalo
Neuvosto-Karjalassa*

Gaudeamus

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Copyright © 2022 Tekijä & Gaudeamus

Gaudeamus Oy
www.gaudeamus.fi

Kansi: Maria Manner

Kannen kuvat:

Ylärivissä vasemmalta: Etsivän keskuspoliisin arkisto, Kansallisarkisto (vas. ja kesk.); SA-Kuva / Aavikko, 1941.

Alarivissä vasemmalta: SA-Kuva / Hedenstöm, 1941; Etsivän keskuspoliisin arkisto, Kansallisarkisto; Oskari Tokoi -museo, Kannus.

KL 92.7 • UDK 948.0

ISBN 978-952-345-193-3

Painopaikka: Tallinna Raamatutrükikoja OÜ, Tallinna 2022

SISÄLLYS

JOHDANTO

Tutkimuspolku 11

Ulkosuomalaiset tutkimuskohteena 11

Levoton raja-alue 13

Kokemusperäistä tietoa 17

Naiset varjoissa 18

Tutkimuksen rakenne 20

Suomalaisten jalanjäljillä Neuvosto-Karjalassa 22

Petroskoi kasvaa pääkaupungiksi 23

Uhtuan vaarallinen rajaseutu 32

Karjalaisten Aunus 40

Karjala-kuume hulmahtaa 49

Karjala vuonna nolla 53

REPEÄMÄSTÄ UUTEEN ALKUUN

1

Elämännälkä eteenpäin rohkaisee 57

Kaoottinen pako 57

Korvaamattomat punaiset sanitaarit 65

Monen luokan vallankumouksellisia 69

Sandran tie uuteen maahan 73

Sosialismi yhdisti aviopuolisoita 79

He valitsivat elämän 83

Sopeutumisyrityksiä 85

2

Sosialistifeministit luovat leniniläisen naispolitiikan linjan 92

Feministien ja bolsevikkien liitto 92

Leninin luottonaiset suunnannäyttäjinä 96

Tutkimus suomalaisista nostaa Kollontain parrasvaloihin 102

Šura valitsee uhmakkaasti opposition 106

Kansainvälisen sosialistisen naisliikkeen linjaukset 110

3

Naiset hyväksyvät väkivallan 114

Ihailut naisterroristit 114

Veriset Mariat 117

Toini – suomalainen naisterroristi? 122

PAREMPAA YHTEISKUNTAA RAKENTAMASSA

4

Töissä kansalaissotilaana ja maanpuolustuksessa 129

Puna-armeijan riveihin ja maanpuolustukseen 130

Oso-toiminta kiihdyttää tunteita 134

Olimme mukana kaikissa taisteluissa 137

Sanitaarista invalidiksi 143

5

Olkaamme iskureita, brigadiireja, kaadereita! 148

Iskurinaiset eturivissä 149

Naiset tuotantoon! 153

Ylpeästi kulttuurivallankumouksellisia 156

Uuden puolueen palveluksessa 163

Rouva Fannyn osa 168

Monipuolistuvat ammatit 170

Liisan väheksytty kotitaloustyö 174

6

Muuttuvat työnkuvat rajaseuduilla 178

- Lapin Lempi Aunuksessa* 178
- Elämää kolhoosi Papaninissa* 183
- Kollektivisoinnin pimeä puoli* 188
- Puunkaataja Alina esimerkkinä* 191
- Tyyne Tokoi ja Hanna Malm napapiirillä* 198

7

Idän työmarkkinat houkuttelevat loikkareita 206

- Ei nimijäsenille!* 206
- Aina olen suorittanut tehtävät mitä on annettu* 210
- Sellanen vaan kodin eteen uurastaja* 215
- Pakkomuutetut: Idan tarina* 218
- Äitien ja vaimojen huoli koti-Suomessa* 222

8

Tasavallan ikonografiaa rakentamassa 233

- Karjalan pitkä historia* 235
- Sisällissodan tulkinta kiihdyttää* 240
- Karjalaa rakennetaan rajoilta käsin* 248
- Vakoilijoita rajan takaa* 250
- Liian kiltti johtajaksi* 254
- Uudet symbolit, uudet värit* 258
- Papeille kyytiä* 265
- Huliganismia vastaan* 268
- Monipaikkaiset punapakolaiset* 274

PÄÄMÄÄRÄ PYHITTÄÄ KEINOT

9

Puoluetta kirkastavat puhdistukset 279

- Likvidoikaa oppositio!* 280
- Vääränlaista viestintää* 286
- Jäsenkirjat tarkastukseen!* 290
- Lännen agentit lähetetään Karagandaan* 294
- Tuhottu tulevaisuus* 304

10

Hyppy pimeään 310

Lyyli: häväistynä teloitettu 312

Isänkieltäjät 316

Suomalaisen Karjalan loppu 320

Muistomerkkien äärellä 326

He jatkoivat elämää 330

Patoutunut häpeä 332

Lopuksi:

Uskossa vahvat, toivossa väkevät 336

Perheellisten ja taloudellisten pakolaisten osa heikoin 336

Moninkertaistuva työtaakka 338

Androgyyni perhemalli 339

Irti prostituutiosta 342

Bolsevismi petti naiset 344

Diasporanationalistit: kansalaisuuden välitilassa 346

Kiusaantunut Suomen valtio pakolaisongelman äärellä 348

Pakolaisista paperittomiksi: Mitäs lähtivät, jääkööt sinne! 354

Oman puolueensa hylkäämät 362

Liitteet 365

Liite 1: Lähdeaineisto 365

Liite 2: Neuvosto-Karjalan väestö 1933 371

Liite 3: Suomalaiset naisuhrit Neuvosto-Karjalassa 1930-luvulla 373

Liite 4: Tiivistelmä 382

Viitteet 385

Lähteet 431

Henkilöhakemisto 445

Kiitokset 451

Kartat

Kartta 1. Neuvosto-Karjala 10

Kartta 2. Petroskoi 25

Kartta 3. Uhtuan piiri 37

Kartta 4. Suursuomalaisten hyökkäyskohteita Aunuksessa 42